

NOTĂ INFORMATIVĂ
la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative
(aspecte de procedură privind activitatea instanțelor)

1. Denumirea autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului

Proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative *(aspecte de procedură privind activitatea instanțelor)* a fost elaborat de către Ministerul Justiției.

2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului de act normativ și finalitățile urmărite

Proiectul de lege a fost elaborat de către Ministerul Justiției în scopul remedierii unor carențe depistate și semnalate în activitatea instanțelor de judecată în partea ce ține de solicitarea avizelor consultative, limitele judecării recursului, precum și alte aspecte ale legislației procedural penale.

La momentul actual, spre deosebire de procedura civilă, în cadrul procedurii penale nu există un mecanism de solicitare a avizelor consultative din partea Curții Supreme de Justiție în cazul apariției unei dificultăți de aplicare a unei norme juridice. Absența unei astfel de modificări în *Codul de procedură penală* creează incertitudini și împiedică asigurarea coerenței și uniformitate între diferitele ramuri ale dreptului procedural.

Actualele prevederi legale privind garanția personală sau a unei organizații nu oferă suficiente asigurări că persoanele care își asumă acest angajament vor respecta obligațiile procesuale. Nu sunt prevăzute criterii clare și stricte pentru persoanele fizice și organizațiile care se oferă în calitate de garanți. Totodată, nu sunt prevăzute careva limite ce țin de specificul infracțiunilor în privința cărora instituirea unei garanții nu ar fi potrivită.

Totodată, în cadrul procedurilor penale există o carență referitor la audierea martorilor la etapa urmăririi penale, care constă în faptul că la etapa urmăririi penale, martorii nu pot fi audiați prin intermediul videoconferinței, însă la etapa judecării cauzei aceștia pot fi audiați în acest mod. Această diferență de tratament între etapele procesului penal creează o lipsă de uniformitate și coerență legislativă. Martorii și participanții la procesul penal se confruntă cu reguli diferite în funcție de etapa procesului, ceea ce poate genera confuzie și dificultăți în aplicarea procedurilor judiciare.

3. Descrierea gradului de compatibilitate pentru proiectele care au ca scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene

Proiectul nu are ca scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene.

4. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Proiectul îmbunătățește legislația cu privire la solicitarea de către instanțele de judecată a avizelor consultative din partea Curții Supreme de Justiție *(în continuare CSJ)*.

La etapa actuală, solicitarea avizelor consultative este posibilă doar în cadrul procedurilor civile, pe când în cadrul procesului penal, participanții nu dispun de un asemenea mecanism pentru a stabili cum urmează a fi aplicată o normă de drept în cazul apariției unei dificultăți de aplicare a acesteia. Din acest motiv, *Codul de procedură penală* urmează a fi completat cu **art. 331²** care va reglementa procedura, asemănătoare procesului civil, de solicitare a avizelor consultative din partea CSJ. Suplimentar, urmează de completat și competența Curții Supreme de Justiție în **art. 39** cu competența de emitere, la solicitarea instanțelor judecătorești, avize consultative cu privire la aplicarea legislației, grație dispozițiilor art. 4 alin. (1) lit. b) din *Legea nr. 64/2023 cu privire la Curtea Supremă de Justiție*.

Totodată, modificările propuse vin să faciliteze procedura emiterii acestor avize consultative. Prin urmare, **art. 12²** din *Codul de procedură civilă* (în continuare CPC) și **art. 331²** din *Codul de procedură penală* (în continuare CPP) vor cuprinde o metodă unificată de emitere a avizelor consultative. Acestea vor fi emise de CSJ, în contextul *Legii nr. 64/2023 cu privire la Curtea Supremă de Justiție*.

De asemenea este clarificat faptul că solicitarea avizului consultativ este un drept și nu o obligație a instanțelor de judecată. Ultimele trebuie să aibă flexibilitatea de a decide când este necesar să solicite un aviz consultativ, în funcție de propria lor convingere, și nu de fiecare dată când părțile înaintează o cerere. Obligativitatea ar putea duce la cereri excesive și inutile, caz care ar putea încărca nejustificat CSJ cu cereri de emitere a avizelor consultative, precum și ar duce la tergiversarea proceselor.

Prin **alin.(3)** ale articolelor **12² CPC** și **331² CPP**, se specifică faptul că, în cadrul aceluiași proces, participantul poate solicita o singură dată emiterea unui aviz consultativ, aceasta datorându-se faptului că până la examinarea solicitării de emitere a avizului pledoariile se amână, chiar dacă până la pledoarii examinarea cauzei nu este afectată. Limitarea la o singură solicitare a avizului consultativ este impusă pentru a clarifica definitiv aplicarea dispozițiile legale în care se circumscriu raporturile material litigioase.

Modificarea propusă la **art. 442 alin.(2) CPC** vizează procedura de examinare a recursului și introduce o excepție importantă de la regula generală conform căreia nu se admit noi probe în cadrul examinării cauzei în ordine de recurs după ce cauza ajunge de la rejudecare. Astfel, cu titlu de excepție, în recurs vor putea fi administrate noi probe care dovedesc despăgubirile menționate la art. 372 alin.(1) și (3) CPC. Această modificare va permite instanței de recurs să încaseze dobânzi de întârziere și alte despăgubiri scadente până la admiterea recursului, care drept rezultat, va înlătura necesitatea intentării unei proceduri suplimentare.

Temeiul de revizuire din **art. 449 lit. g) CPC** de asemenea a fost ajustat pentru o mai înaltă claritate, similar prevederilor din Codul de procedură penală și a recomandărilor Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei nr. R(2000)2 cu privire la reexaminarea sau redeschiderea unor cauze la nivel național în

urma hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului¹. Modificarea este necesară pentru a preveni redeschiderea procedurilor când acest lucru nu este absolut necesar, protejând astfel securitatea raporturilor juridice. Revizuirea unei hotărâri irevocabile produce efecte substanțiale pentru părți, de aceea, legea trebuie să prevadă strict cazurile de admitere a revizuirilor. Atunci când instanțele judecătorești dau o apreciere finală a unei chestiuni, constatarea acestora nu mai trebuie pusă în discuție. O derogare de la acest principiu este justificată doar atunci când este necesară, datorită unor circumstanțe esențiale convingătoare, cum ar fi prezența unui viciu fundamental în cadrul procedurii precedente de natură să afecteze hotărârea pronunțată. Pentru a aduce în concordanță această modificare rezultă și necesitatea revizuirii **art. 450 lit. e) CPP** care să stabilească termenul în interiorul căruia urmează a fi depusă cererea de revizuire în baza temeiului de la art. 449 lit. g), acesta calculându-se de la informarea Guvernului Republicii Moldova până la soluționarea cererii de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

În prezent, Codul de procedură penală, în forma sa actuală, nu conține un mecanism care să permită audierile prin videoconferință la faza de urmărire penală a martorilor ce nu se pot prezenta fizic, din anumite motive, la locul desfășurării audierilor. De exemplu în cazul în care martorul se află peste hotarele țării și este nevoie de a fi audiat, singura modalitate de audiere a acestuia este prin comisie rogatorie, însă comisia rogatorie implică o serie de pași birocratici și coordonare între autoritățile naționale și internaționale, ceea ce poate prelungi semnificativ durata procesului penal. În cazul în care martorul se află pe teritoriul țării dar la o distanță considerabilă de locul desfășurării urmăririi penale sau a ședinței, acesta este supus unor costuri de transport, cazare etc. care urmează a fi recuperate din bugetul de stat. Totodată nu este specificat cum poate fi audiat martorul care este internat într-o instituție medicală sau suferă de dizabilități locomotorii și nu se poate deplasa pentru a participa la ședințele de judecată. În contrast, la etapa judecării cauzei, conform art. 370 alin.(2¹) CPP acest lucru este posibil, fapt ce creează o inechitate în procedura de audiere a martorilor la etapa urmăririi penale și etapa judecării cauzei. Mai mult de atât, art. 110 CPP oferă posibilitatea ca martorul a cărei viață, integritate corporală, libertatea lui ori a unei rude apropiate este în pericol, să poată fi audiați prin videoconferință atât la etapa urmăririi penale cât și la etapa judecării cauzei. Prin urmare, dacă există deja astfel de posibilitate pentru această categorie de martori, este justificat de a oferi aceleași garanții și celorlalți martori care se află în situațiile sus menționate. Abordarea unei poziții similare va asigura coerența între acțiunile procedurale, facilitând astfel aplicarea uniformă a normelor și procedurilor judiciare.

Drept rezultat, se propune completarea **art. 109 CPP** pentru a alinia mecanismele procesual penale și pentru a eficientiza procesul penal. Prin urmare, se dorește ca persoanele care nu se pot prezenta fizic la locul

¹ <https://www.agentguvernamental.md/wp-content/uploads/2014/08/CM-Rec20002-reopening.pdf>

desfășurării urmăririi penale sau în ședința de judecată din cauza că: (i) se află în străinătate, (ii) își ispășesc pedeapsa în penitenciare, (iii) se află internați într-o instituție medicală sau (iv) suferă de dizabilități locomotorii și nu se poate deplasa pentru a participa la ședințe, să poată fi audiați prin intermediul videoconferinței. Audierea prin intermediul videoconferinței a martorului aflat peste hotarele Republicii Moldova va avea loc la sediul misiunii diplomatice sau al oficiului consular al Republicii Moldova, a martorului care execută pedeapsa în penitenciarele din Republica Moldova – la instituția penitenciară în care execută pedeapsa, a martorului internat într-o instituție medicală care nu se poate deplasa pentru a participa la ședințele de judecată – la sediul instituției medicale, dacă acestea dispun de mijloace tehnice corespunzătoare și verifică identitatea martorului.

Stabilirea locurilor unde urmează a fi audiați martorii a fost ajustată cu recomandările Avizului Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni nr. 26 (2023) cu privire la utilizarea tehnologiei de asistență în sistemul judiciar² deoarece audierea martorilor nu poate avea loc oriunde și de pe oricare dispozitiv personal, ci trebuie respectată solemnitatea procesului. Consiliul Consultativ menționează în avizul său că:

„Participarea la proceduri de acasă, într-o mașină sau într-un spațiu public poate tinde să submineze înțelegerea de către societate a importanței civice a procedurilor. Statutul și legitimitatea justiției la nivel instituțional ca parte a statului pot fi astfel afectate. În ceea ce privește procedurile individuale, acest lucru poate determina participanții să nu ia procedurile atât de serios pe cât ar trebui. Acest lucru poate avea un impact negativ asupra naturii și calității probelor, în special asupra probelor martorilor sub jurământ, care poate compromite și capacitatea sistemului judiciar de a asigura procese echitabile.”

Mai cu seamă, necesitatea de reglementare a audierii martorilor prin videoconferință se bazează pe prevederile Convenției elaborate de Consiliul European în temeiul articolului 34 din Tratatul privind Uniunea Europeană³, care stabilește cadrul pentru asistența judiciară reciprocă în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene. Convenția accentuează necesitatea unor metode moderne și eficiente de cooperare judiciară, inclusiv utilizarea tehnologiilor de comunicare, cum ar fi videoconferințele, astfel la art. 10 din Convenție este stabilit că „în cazul în care o persoană care se află pe teritoriul unui stat membru trebuie să fie audiată ca martor sau ca expert de către autoritățile judiciare ale unui alt stat membru, acesta din urmă poate cere, dacă este inoportun sau imposibil pentru persoana care trebuie audiată să se înfățișeze personal pe teritoriul său, ca audierea să aibă loc prin videoconferință”.

Propunerea de modificare a **art. 179 alin.(1) CPP** care reglementează instituția garanției personale, introduce două noi condiții pe care trebuie să le întrunească persoana care își asumă acest angajament, astfel, pe lângă faptul că trebuie să fie de încredere va mai trebuie să nu fi fost condamnată în trecut și să dispună de o înaltă reputație. Totodată, numărul garanțiilor personale în privința unui bănuit, învinuit, inculpat se mărește de la minim 2 la 5. Scopul

² <https://rm.coe.int/ccje-opinion-no-26-2023-final/1680adade7>

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A42000A0712%2801%29>

modificărilor la instituția garanției personale este pentru a reduce riscurile de nerespectare a angajamentului de garanție. Impunerea acestor condiții sporește siguranța ca bănuitul, învinuitul, inculpatul va respecta obligațiile procesuale impuse prin această procedură. La **alin. (3) art. 179**, s-a dispus majorarea sumei bănești care se depune pentru garanție, în acest mod urmărindu-se sporirea siguranței și garantarea respectării obligațiilor asumate (a se vedea argumentele aduse la art. 192¹ alin.(2)).

Similar articolului 179 și în baza aceluiași raționamente, la **art. 180 alin.(1) CPP** se completează cu încă două condiții pe care trebuie să le întrunească organizația care își asumă angajamentul unei garanții, și anume: lipsa restanțelor la bugetul public național și dispunerea de o reputație ce activează conform unor standarde înalte în domeniul său de activitate. Totodată, s-a dispus ca în cazul organizațiilor numărul garanțiilor să nu poată fi mai mic de două și mai mare de cinci, precum și valoare minimă a garanțiilor a fost majorată de la 500 la 1000 de unități convenționale (*în continuare* u.c.) – a se vedea argumentele aduse la art. 192¹ alin.(2).

Referitor la modul de dispunere al acestor garanții, se impun careva limite cu privire la unele infracțiuni pentru care nu va fi posibilă oferirea unei garanții de către persoana fizică sau persoana juridică. Prin urmare, **art. 181 alin.(1) CPP** va fi completat cu interdicția de aplicare a garanțiilor în cazul infracțiunilor de corupție și celor conexe corupției, prevăzute la art. 181¹-181³, 243, 303, 307, 324-335¹, 352¹ alin. (2) din *Codul penal*. Aceste limite țin de specificul infracțiunilor, anume cele de corupție și conexe corupției, iar limitarea spectrului de infracțiuni pentru care nu se aplică instituția „garanției personale și garanției unei organizații” asigură că persoanele acuzate de aceste fapte nu pot beneficia de măsuri preventive care ar putea fi nepotrivite pentru specificul infracțiunilor săvârșite. De aceea, intervențiile respective sunt măsuri efective pentru prevenirea corupției și, în acest sens, contribuie la educația publică, la promovarea bunei conduite și la menținerea încrederii publicului în sistemul judiciar.

Corespunzător, impunerea acestor limite urmărește uniformizarea acestui mecanism cu garanțiile oferite bănuților, învinuiților, inculpaților de către alte mecanisme prevăzute de legislația procedurală, cum ar fi, acordul de recunoaștere a vinovăției sau acordul de cooperare, suspendarea condiționată a urmăririi penale etc., care la rândul lor stabilesc limite ce nu permit aplicarea acestor proceduri pentru anumite categorii de infracțiuni, în dependență de specificul sau gravitatea infracțiunii, calitatea subiectului, etc.

Prin intervențiile de la **art. 192¹ CPP alin.(2)** în partea ce ține de regulile cu privire la cauțiune se urmărește majorarea valorii minime de la 300 la 3000 u.c., or aceasta nu mai corespunde realităților economice din acea vreme în care a fost stabilit acest plafon minim, astfel, ceea ce putea fi considerat o sumă semnificativă la momentul respectiv nu mai are același impact financiar în prezent. Drept consecință, apare necesitatea de ajustare a cuantumului cauțiunii la nivelul situației economice actuale, astfel încât, aceasta să devină eficientă, disuasivă și proporțională. Majorarea sumei cauțiunii este deosebit de

importantă pentru a aborda și situația persoanelor care dispun de mijloace financiare substanțiale, pentru aceste persoane o cauțiune de 300 de unități convenționale poate fi neînsemnată și, prin urmare, insuficientă pentru a-i descuraja de la încălcarea condițiilor eliberării pe cauțiune. O cauțiune trebuie să fie suficient de mare încât să se poată asigura că persoana acuzată respectă condițiile impuse de instanță, fiind proporțională și cu circumstanțele cauzei. Mai mult, această măsură trebuie să fie mai eficientă, oferind un stimulent puternic pentru conformare și descurajează comportamentul ilicit.

Proiectul vine cu modificări și la art. 364¹ CPP pentru a evita interpretările divergente cu privire la subiecții competenți de a ataca cu recurs sentințele adoptate în procedura de judecată pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Modificarea propusă urmărește scopul să înlăture dezavantajarea părții vătămate în raportul cu partea civilă referitor la contestarea parțială a sentinței adoptate în procedură simplificată, deoarece din redacția actuală poate fi dedus că partea civilă ar avea dreptul de a ataca cu recurs sentința, invocând și dezacordul măsurii de pedeapsă stabilite persoanei condamnate, pe când partea vătămată nu ar avea acest dreptul. Prin urmare, această modificare asigură că toate părțile implicate în proces au aceleași drepturi și limite în ceea ce privește atacarea sentinței emisă în procedura respectivă. Același raționament stă la baza modificărilor de la art. 509¹ alin.(8) CPP care reglementează procedura acordului de recunoaștere a vinovăției.

Prevederile *Codului administrativ* au fost modificate pentru a ajusta unele inadvertențe. Astfel, în toate cauzele examinate în prima instanță, CSJ va emite hotărâre motivată. Acest lucru este introdus având în vedere că împotriva acestor hotărâri nu poate fi depus recurs. Pe de altă parte, hotărârile CSJ va trebui eventual executate, iar executarea acestora fără motivare se poate deveni problematică. Mai mult ca atât, prin motivare acestora s-ar asigura uniformizarea practicii judiciare.

Totodată, nu va fi necesară cererea părților pentru a explica succint motivele emiterii hotărârii, or acest fapt din oficiu urmează ca instanța să explice părților.

5. Fundamentarea economico-financiară

Adoptarea proiectului nu impune cheltuieli financiare suplimentare din contul bugetului public național.

6. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare

În urma adoptării proiectului hotărârii Guvernului, nu va fi necesar de modificat alte acte normative.

7. Avizarea și consultarea publică a proiectului

În conformitate cu prevederile art. 20 al *Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative* elaborarea prezentului proiect de lege a fost demarată odată cu publicarea pe pagina web oficială a Ministerului Justiției la capitolul *Transparența decizională*, directoriul *Proiecte de acte normative*, compartimentul *Registrul proiectelor de acte normative* unde a fost plasat

Anunț privind inițierea procesului de elaborare a proiectului de Lege pentru modificarea unor acte normative (aspecte de procedură privind activitatea instanțelor), precum și pe portalul www.particip.gov.md⁴ prin care se solicită implicarea tuturor subiecților interesați prin prezentarea propunerilor de rigoare.

Secretar de stat

Stanislav COPETCHI

⁴ <https://particip.gov.md/ro/document/stages/anunt-privind-initierea-procesului-de-elaborare-a-proiectului-de-lege-pentru-modificarea-unor-acte-normative-aspecte-de-procedura-privind-activitatea-instantelor/12680>